

"לגלות" את החוק ...

עיון בפרשת השבוע על פי ה"הכתב והקבלה"

1. ויקרא כ"ו, ג' ורש"י

אם בזוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשייתם אתם: אם צחקתי תלכו - ... שמהו עמלים צחוק:

2. הכתב והקבלה ויקרא כ"ו, ג'

אם בחקותי. במכדרשבי (דף ק"ג) איתא, בחקותי דא תורה שבעל פה, ... ובספרי פרשת ראה (פיסקא נ"ט), אלה החקים אלו המדרשות, ... נראה לי כי תורת משה הכתובה היא נגלית ונסתרת, נגלית היא כפי כוונתה הפשוטה כמו שהיא מתורגמת מן המתרגמים ומבוארת מפירושי הפשטנים, אמנם נסתרת היא מלהבין אותה חוץ מכוונתה הראשונה הפשוטה גם כוונתה הפנימית, שהיא באמת הכוונה האמתית לפי המכוון מנותן התורה ית', לדעת החכמה העליונה ית', ולהודיענו ענינים יקרים ומדעות נכבדות עליונות מאד הנמצאות בכוונות התורה, והוא התורה שבעל פה שהוא פירוש וביאור התורה ומצותיה על אמתות עומק עניניהם; ולהיות שתכלית התורה שבעל פה היא הבקשה והחפוש הדרישה והחקירה להבין עומק משפט מצות התורה על בוריים, שפיר נוכל לקרות התורה שבעל פה בכללה בשם חקים כי שרש חיק ישמש גם כן על תוכיות הדבר עומקו והסתירו, כמו ... כעס בחיק כסילים ינוח רצה לומר בתוכם בקרבם, ... וכן יורה שורש חקק על הדרישה והחקירה, כמו גדולים חקקי לב (שופטים ה'), שהלב חורש וחוקק להגיע אל תכלית המחקר (יעו"ש ר"ש ב"מ), ... והמכוון אם כן במלת בחקותי החקירה והדרישה לעמוד על עומק כוונת מצותי; וכבר יאמרו מן המפרשים ששם תורה הוא לשון חקירה ועיון, מן התרים את הארץ, לתור את הארץ, והוא חלק העיון שבה הנצרך אל החקירה והעיון, ובר"ז הבינו גם רבותינו לאוקמה הך. אם בחקותי תלכו, על תלמוד תורה, כי אמרו בספרי אם בחקותי תלכו מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה רצה לומר לעמוד על עומק כוונת מצות התורה והחכמה הכמוסה בהם, שהוא טורח גדול ודבר קשה ההשגה, ובתלמוד תורה בר"ז נקרא האדם תמיד הולך, לכן אמר תלכו, כי לא במהרה תושג התכלית המבוקשת, כי גם אחר שהשגנו ממנו מעט ישאר לנו יותר ויותר, ולא תפסוק תנועת ההשתדלות וההליכת ההשגה בה, והיא התורה שבעל פה בכללה.

3. הקדמת דרך עין חיים לרמח"ל

על התורה נאמר (ירמיה כג, כט), "הלוז כה דברי פאש נאם ה' ... הנה בדיקוד גדול נמשלה לאש ובהשואה מדיקודת. פי פאשר תראה הנחלת שאינה מלכה, ותשלחבת היא בתוכה פמוסה וסגורה, אשר בהפית בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלחבת הריא נראים פמה מיני גונים, מה שלא נראה בתחלה בנחלת, והכל מן הנחלת יוצא מן התורה הזאת אשר לפנינו, פי כל מלותיה ואותיותיה כמו נחלת הן, אשר בהצית אותם מן פאשר הן, לא יראו פי אם גחלים וגם כמעט עמומות ומי שישתדל לעסק בה, אז תתלהב מפל אות שלחבת גדולה מכלאה בכמה גונים הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות הריא.

4. עין אי"ה ברכות ב', ט', רע"ז

אם ראית דור שהתורה חביבה עליו פור כו' ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס כו'. חבת התורה תלויה בעיקר בהכשרת הנפשות וטהרת הלבבות להבין ערכה הגדול של התורה, המאור שבה וההצלחה האמתית שהיא מצלחת את העוסקים בה ואת הכלל כולו על ידם. והנה אלה הידיעות התחלתם תלוי בהבנות רבות ערך של עקרי תורה עמוקים ורמים. וזה הכלל שכל נפילה מוסרית שתהי' בעולם התחלתה באה בסבת נפילת הדעת, כשמשבשות הידיעות מתקלקלת השורה של ההנהגה הישרה בין אותם שהם מצויינים בידיעה והשכלה. ומזה ישתרבו הדבר עד שמתקלקלת ג"כ השורה ההמונית עוד באופן יותר שפל ומכוער. ע"כ אם אנו רואים דור שאין התורה חביבה עליו, הוא אות שנתקלקלו הידיעות, וסבת קלקולי הידיעות בא ברוב מפני שנשתנו סדרי החיים, וההבנה שהיתה מתלבשת בצורה ידועה לפי ערך הדור הקודם, שהיתה מספקת לחבב את התורה על הדור אינה מספקת כעת. מפני שבדור הקודם היו מבינים מאותם הציורים שנאמרו הדברים המועילים לחבתה של תורה את התוך הפנימי שבהם והיו נמשכים על ידם לתורה ואהבתה. והדור הזה לא ישכיל לקחת מאותם הציורים את הכונה הפנימית, כי לפי מצבו ודרכיו אין אותם הציורים והרעיונות השגורים, שהי' די להם לפתח שערי דעה בדור שלפניו, מספיקים לדורו. ע"כ החובה להוסיף דעת בדברים הגדולים שהם עקרי תורה, לברר הדברים ביותר בעומק הגיון. וכשישכילו משכילי הדור היחידים את החסר להם באמונות ודעות, תועיל ההדרכה, שבהמשך הזמן תתקן הנהגתם ויחשם אל התורה, וממילא תשוב

ג"כ החבה לתורה בכלל הדור. ... ע"כ בשעה שאין התורה חביבה, אות היא שיש חסרון בחלק המדעי שבתורה שלא הוברר כל צרכו. ע"כ פעל הדבר שנתרחקו המסוגלים להשכיל מן התורה, וזאת גרמה להתרחקות כלל הדור, אז לא יעלה על לבך שתתקן המצוות בהרבותך דברים פשוטים, בתוכחת מוסר של גערה ורעיונות המוניות שלוקחות לבב כל איש תם וישר, אע"פ שנכונות ואמתיות הנה. כי לא זאת המגרעה, וראוי לרפאת המחלה בשרשה, כי שורש המחלה שבאה עד מדה זו של סילוק חבת התורה, היא מניעת הדעת וחסרון הביורור של הידיעות העקרויות המביאות בהבנתם הברורה לחבב את התורה על הבריות. ע"כ כנס, תראה להוסיף עומק בדעות העיוניות שבתורה.

5. עין אי"ה ברכות ב', ט', שמ"ד

אמרי דבי ר"י: מאי דכתיב (משלי ל לג): "כי מיץ חלב יוציא חמאה וגו'" - במי אתה מוצא חמאה של תורה? - במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה. רבים הם הפדגוגים המתנשאים להביא דרכים להקל את עול הלימוד, וחושבים שיביאו ברכה לעולם בהקנותם את הידיעות והלימודים התוריים באופן קל, שלא יצטרך האדם להיות עמל בהם. תועלת הדבר אינה אלא מתעה, כי הידיעות לא יתמדדנה על פי כמותם כי אם על פי איכותם, על פי עומק ההבנה וחריפות השימוש בהם לכל חפץ. ביותר לימודי התורה, על פי גודל הרושם שפועלים על הלימוד, לענין התכונה של המוסר המעשים הטובים ויראת ה' הטהורה. ... על-כן תצא מהלמוד שעל-ידי היגיעה דווקא עומק ההבנה והידיעה הברורה עם הפעולה הרצויה לעבודת ה' ויראתו וכל טהרת המדות. אבל הלימודים הנכנסים באופן קל, בלא יגיעה ועבודה כבירה, ישארו לעולם שטחיים וקפויים, עומדים מחוץ לנפשו של אדם הפנימית, ופועלים מעט על מעשיו ועל יצרי לבבו. ע"כ חמאה של תורה, הברור והמובחר שבה, ... תמצא, רק במי שנתגדל על עבודת התורה בעמל, וקנה אותה בדרכים כבושים שע"י יגיעה ועבודה רבה, שעמדו לו להתרחק מן הילדות וכל געגועיה, לבלתי קנותם בדרך שעשועי ילדים, כ"א מקיא חלב שינק משדי אמו עליה, ע"י רב עמל ויגיעה, יהיה לו המזון הקל והנח למורת רוח. וכמו שיקוץ הגדול בהמזון של היונק, עם כל קלות עיכולו ומהירות השגתו, כן יקוץ המתרגל ביגיעה ועבודת עיון, שישמח בזה והוא כל תענוגו ומשוש נפשו, בלימודים הנקנים כולם ע"י דרכים קלים, אבל עם זה הם מחוסרים עומק וכת רושם חזק בנפש.